ב פרק קמא דידים (מ"ה). ג שם. ד תוספות (חולין קז. ד"ה דלא) והרא"ש (שם פ"ח סי' יג). ה הרמב"ם (ברכות פ"ו הי"ג) והרשב"א (תורת הבית בית ו שער ד). ו חגיגה י"ח (ע"ב). ז מימוני פרק ט' מהלכות מקואות (ה"ו) והראב"ד (בעלי הנפש, שער המים סי' א).

י (סה) באם הטה חבית מלאה מים (סו) והלך וישב לו, והחבית שופכת מים כל היום מחמת הטיתו, ונטל ידיו ממנו, (סז) * עלתה לו (יד) נטילה: יא גהכל כשרים לתן מים לידים, אפלו (סח) חרש שוטה וקטן, (סט) עובד גלולים (טו) ונדה. (ואיכא מאן דאמר דקטן פחות מבן שש (ע) דינו כקוף) (הגהות אשירי פרק ב' דברכות (סי' יא)): יב אם הקוף (פרוש (עא) מין חיה סימיא"ה בלע"ז) נותן מים לידים, (עב) דיש פוסלים, (עג) הויש מכשירים, ונראים דבריהם, (ומכל מקום (עד) יש (טז) להחמיר): יג (עה) * ולכתחלה (יז) יכון הנוטל לנטילה המכשרת לאכילה. (עו) (וכונת נותן נמי מועיל אפלו לכתחלה, אפלו שלא כון הנוטל כלל) ((תה"ד) [תשובת הרשב"א] (ס"א) סימן תק"י): יד זהטביל ידיו (עז) במי (יח) מעין, (עח) אפלו אין בו ארבעים סאה, עלתה לו טבילה (עט) כל שמתכסין ידיו בהם

שערי תשובה

להוכיח מזה דמחשב כלי אפלו בעת הסרת הברזא מתוכו. ועין בשו"ת בית אפרים חלק יורה דעה סימן נ"ג שאין זה ראיה לענין מקוה דהכא כן הוא דרך תשמישו להריק מה שבכלי על ידי נקב הזה ואין זה מגרע כח הכלי וכן מבאר לעיל סעיף ה' בהגה"ה וכל שכן כלי שיש בו ברזא כו' עין שם:

באר היטב

אפשר לקח יסבב אותו בכל שפיכה ושפיכה. עולת תמיד (ס"ק יד). עין שירי כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק כו): י (יד) נטילה. ואף על גב דבסעיף ט' כתב דקלוח ראשון לבד חשיב כח גברא, שאני התם דלא עשה מעשה בגוף המים רק שהסיר הברזא המונעת לצאת אבל הכא שעשה מעשה בגוף המים ומחמת הטיתו שופכין מקרי כח גברא. עין מגן אברהם (ס"ק כא): יא (טו) ונדה. רש"ל כתב אשרי מי שיוכל להזהר שלא לטל מן המים אפלו ששאבן עובד כוכבים או נדה וכל שכן שלא לטל ידיו מהם עד כאן לשונו. רש"ל בפרק כל הבשר (חולין פ"ח) סימן (נ"ה) [כ"ה]. וכן כתב הט"ז (ס"ק טו) משמו ועולת תמיד (ס"ק טז) עין שם. ומגן אברהם (ס"ק כב) כתב ונראה לי דוקא כשיוצק על ידיו אבל אם מביא המים בכלי לית לן בה עין שם. וצריך עיון דהא מהרש"ל כתב בהדיא אפלו ששאבן וכו' וכל שכן שלא לטל ידיו מהם עין שם: יב (טז) להחמיר. ובדיעבד כשר, ואף על גב דביורה דעה סוף סימן ב' פסל שחיטת קוף, שאני התם דשחיטה דאוריתא: יג (יז) יכון. ואפלו בדיעבד צריך לחזור ולטל אם לא כון. רש"ל (יש"ש חולין פ"ח סי' כד) ומגן אברהם (ס"ק כה): יד (יח) מעין.

באור הלכה

הגר"א (סעיף י) מצדד דלדעת הרמב"ם (ברכות פ"ו הי"ג) די אם השפיכה ראשונה בא מכח גברא:

י * עלתה לו נטילה. המחבר סתם בזה בלי שום חולק, וכן הסכימו האחרונים [מגן אברהם (ס"ק כא) ואליה רבה (ס"ק טז) ושארי אחרונים ועין מה שכתבו בטעם המחבר דסבירא ליה דכלי עלמא מודים בזה], אבל הגר"א הוכיח דבמחלקת שנויה, דהאוסרין בסעיף י"ב בקוף הכי נמי בזה דלדידהו לא חשבינן זאת לכח גברא [דשני אלו הדינין נשנו במסכת ידים (פ"א מ"ה) במחלקת רבנן ורבי יוסי כמבאר בבית יוסף (ד"ה חבית)] ואם כן המחמירין שם הכי נמי בכאן. והנה ברוקח (סי' שכח) כתוב בהדיא כמו דמפרש הגר"א, וכן הוא ברש"ל (יש"ש חולין פ"ח סי' כג) וכן נראה מפשטיות לשון המשנה וכן מסמ"ג (עשין כז) ושארי הראשונים האוסרין, ועל כן נראה דלכתחלה טוב להחמיר בזה:

יג * ולכתחלה יכון וכו'. עין במשנה ברורה (ס"ק עה) דכשאין לו מים וכו', ואם יש לו מים משמע מרמ"א לעיל בסימן קנ"ח סעיף ז' דצריך לטל ידיו שנית, והינו כדי לצאת דעת הרשב"א (תורת הבית בית ו שער ד), אלא דלא יברך (ועין שם במגן אברהם (ס"ק יג) הטעם דשמא כבר יצא כהרא"ה (בדק הבית שם) וסיעתו), ונראה דטוב שיטמא ידיו כדי שיתחיב ודאי בנטילה שניה ויוכל לברך:

משנה ברורה

בכל קלוח וקלוח, דלא חשבינן בזה בא מכחו אלא קלוח ראשון, ועל כן צריך לחזר ולהסיר בכל שפיכה ושפיכה. (ס) וכתבו האחרונים דהנוטל (סא) על ידי כלי שמתקן על ידי ברזל שקורין תרנגול או מה שקורין קראן, אצריך לסגר ולפתח כמה פעמים לכל יד ויד, דהוא דק ואינו מספיק בקלוח ראשון לטל יד כראוי: י (סה) אם הטה וכו'. ואפלו היכא שהמטה החבית היה אדם אחר, ולא כון כלל בזה לנטילה המכשרת לאכילה, אפלו הכי שפיר דמי כיון דאדם הנוטל ידיו אחר כך כון לשם נטילה, וכמבאר לקמן בסעיף י"ג דבכונת נותן או נוטל סגי: (סו) והלך וישב לו וכו'. ולא דמי למה שמבאר בסעיף ט' דלכח גברא נחשב רק הקלוח ראשון לבד, ומטעם זה צריך להחזירה בכל שפיכה ושפיכה, (סב) דהתם לא עשה מעשה בגוף המים, ורק שהסיר הברזא המונע המים לצאת, ולכן לא חשיב בא מכחו רק קלוח ראשון היוצא מיד (כשפתוח) [כשפותח], אבל הכא שעשה מעשה בגוף המים שהניע אותם ומחמת הטיתו נשפכין, כל זמן ששופכין מהחביות בקלוח לעולם חשיב בא מכחו: (סז) עלתה לו נטילה. עין בבאור הלכה (ד"ה עלתה) גשטוב להחמיר בזה לכתחלה: יא (סח) חרש שוטה וקטן. דאינם בני דעת: (סט) עובד גלולים ונדה. אף דבנוטל ידים לתרומה אסור על ידיהם דמטמאין המים במשא, [נדה מדאוריתא, ואידך חכמים גזרו עליהם טמאה], (סג) בנטילה לחלין לא גזרו, ויש אומרים משום דבזמננו תמיד כל המים טמאין שכלנו טמאי מתים, לכן לא חשו לזה. וכתבו האחרונים דמכל מקום לכתחלה טוב לזהר (סד) שלא לטל ידים מהם: (ע) דינו כקוף. המבאר לקמיה (ס"ב) דיש פוסלין בו, והוא משום דקטן כזה אין בו דעת כלל. גובבאור הגר"א משמע דאין להחמיר בזה, ולא דמי לקוף דאין נוטלין ממנו דלאו אדם הוא ולית כאן כח גברא, מה שאין כן בזה, ואף דאין בו דעת לא גרע משוטה: יב (עא) מין חיה. ויש בה (סה) קצת דעת לתשמיש: (עב) יש פוסלין. דאין כאן כח גברא: (עג) ויש מכשירין. סבירא להו דלא בעינן שיבוא על ידיו רק מכח נותן: (עד) יש להחמיר. דובדיעבד כשר, [מגן אברהם (ס"ק כד) ובאליה רבה (ס"ק יח) כתב דגם בדיעבד יחזור ויטל בלי ברכה, אלא דאם אין לו מים יש לסמך על נטילה זו: יג (עה) ולכתחלה יכון. והמגן אברהם (ס"ק כה) כתב לפסל אף בדיעבד אם לא כונו כלל עין שם, אבל הגר"א בקנ"ח סעיף ז' הסכים כהסוברין דבלא כונה כשר, וכן הוא דעת (סו) רב הראשונים, ובדיעבד בודאי יש להקל כשאין לו מים לטל שנית כדעת המחבר, אחר כך מצאתי שכן כתב במאמר מרדכי (ס"ק יח): (עו) וכונת נותן וכו'. ואם היה הנותן (סז) פחות מבן שש משמע מהפוסקים הדאין מועיל כונתו: יד (עז) במי מעין. הינו בכל מימות הנובעין (סח) אף שהם נזחלין למרחוק: (עח) אפלו אין בו וכו'. דבארבעים סאה פשיטא דמהני אפלו בשאר מימות שאינם נובעין: (עט) כל שמתכסין. וכמו (סט) לענין טבילת כלים דקימא לן (רמב"ם מקוואות פ"ט ה"ב) דמעין מטהר בכל שהוא כל שמתכסין

שער הציון

משום שבר כלי אפלו לטל דרך הנקב כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה חבית): (ס) לקמן בסימן קס"ב והגר"ז בסימן זה (ס"ח): (סא) בין שמסיר הברזל בעת הנטילה או שמסבבו ומכון הנקב [פרי מגדים (א"א ס"ק יט)], והמחצית השקל בסימן קנ"ט סעיף (ה') [ג'] (סק"ד) כתב דאינו מתר רק כשמסיר הברזל ונוטל דרך שם: י (סב) לבוש ומגן אברהם (ס"ק כא) ושארי אחרונים: יא (סג) עין בבית יוסף (ד"ה אבל) והגר"א: (סד) הכרעת המגן אברהם (ס"ק כב) וכן כתב הגר"ז (ס"כ) ודרך החיים (דין כלי הראוי לנטילה ודבעינן כח גברא ס"ה): יב (סה) ובכסף משנה (ברכות פ"ו הי"ג) נסתפק אם דוקא קוף משום דבר תשמיש הוא קצת, או אורחא דמלתא נקט והוא הדין שאר בעלי חיים: יג (סו) דמלבד דעת הרא"ה (בדק הבית בית ו שער ד) החולק על הרשב"א (תורת הבית שם) בזה, והבית יוסף (ד"ה אבל) הביא כן משבלי לקט (סי' קלה), מצאתי ברבנו ירוחם (נתיב טז ח"ו) שהביא כן מהראב"ד ורא"ש בתשובה והסכים עמהם שהוא פשוט, וכן בפרוש רבנו חננאל בחגיגה (יח: ד"ה ירושלמי) משמע פשוט דאין צריך כונה והביא כן מירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ה), וגם הבית יוסף (ד"ה קוף) כתב שכן נראה דעת כל הפוסקים: (סז) ולענין חרש ושוטה אם מועיל כונתם לחוד יש לעין, עין בית יוסף (ד"ה קוף) והגר"א (ס"י"א): יד (סח) הגר"א וכן כתב באשכול: (סט) בית יוסף (ד"ה המטביל), ועין בבאור הגר"א שהכריע גם כן בזה כפסק השלחן ערוך וכתב דכלי עלמא מודים בזה:

ליקוטי דברי הרב: א] ובסידור (סדר נט"י הט"ו) כתב שאם הקילוח דק בענין שאינו מספיק להגיע המים לכל שטח היד עד הפרק מכל סביבותיה בשפיכה אחת מכח ראשון, דהיינו קילוח ראשון לבדו, אין ליטול ממנו לידים. ב] ובשו"ע הרב (ס"ט) כתב כשו"ע. ג] ובשו"ע הרב (שם) כתב: ואם הנותן הוא פחות מבן שש יש מי שאומר שדינו כקוף. ואח"כ הוסיף: ואם הוא מתכוין יכול ליטול מחרש שוטה וקטן ונכרי אף על פי שאינן מתכוונים שכולם קרוים אדם לענין ביאת מים מכח אדם לנטילת ידים. ד] וכן כתב בשו"ע הרב (שם) שבדיעבד יש לסמוך להקל בדברי סופרים. והוסיף: והוא שהנוטל מתכוין לשם נטילה המכשרת לאכילה. ה] ובשער הציון ס"ק סז: ולענין חרש שוטה אם מועיל כוונתם לחוד יש לעיין. ובשו"ע הרב (שם) כתב: ואם הנותן הוא פחות מבן שש יש מי שאומר שדינו כקוף לפי שאין בו דעת כלל ואין כוונתו כוונה אבל מבן ו' ואילך אף על פי שהוא קטן וכן חרש ושוטה או אפילו נכרי מועלת כוונתם אף על פי שהנוטל אינו מתכוין.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah